

Litteratur om utvecklingsläran.

Öhrvall, Hjalmar,

7 B a Br.

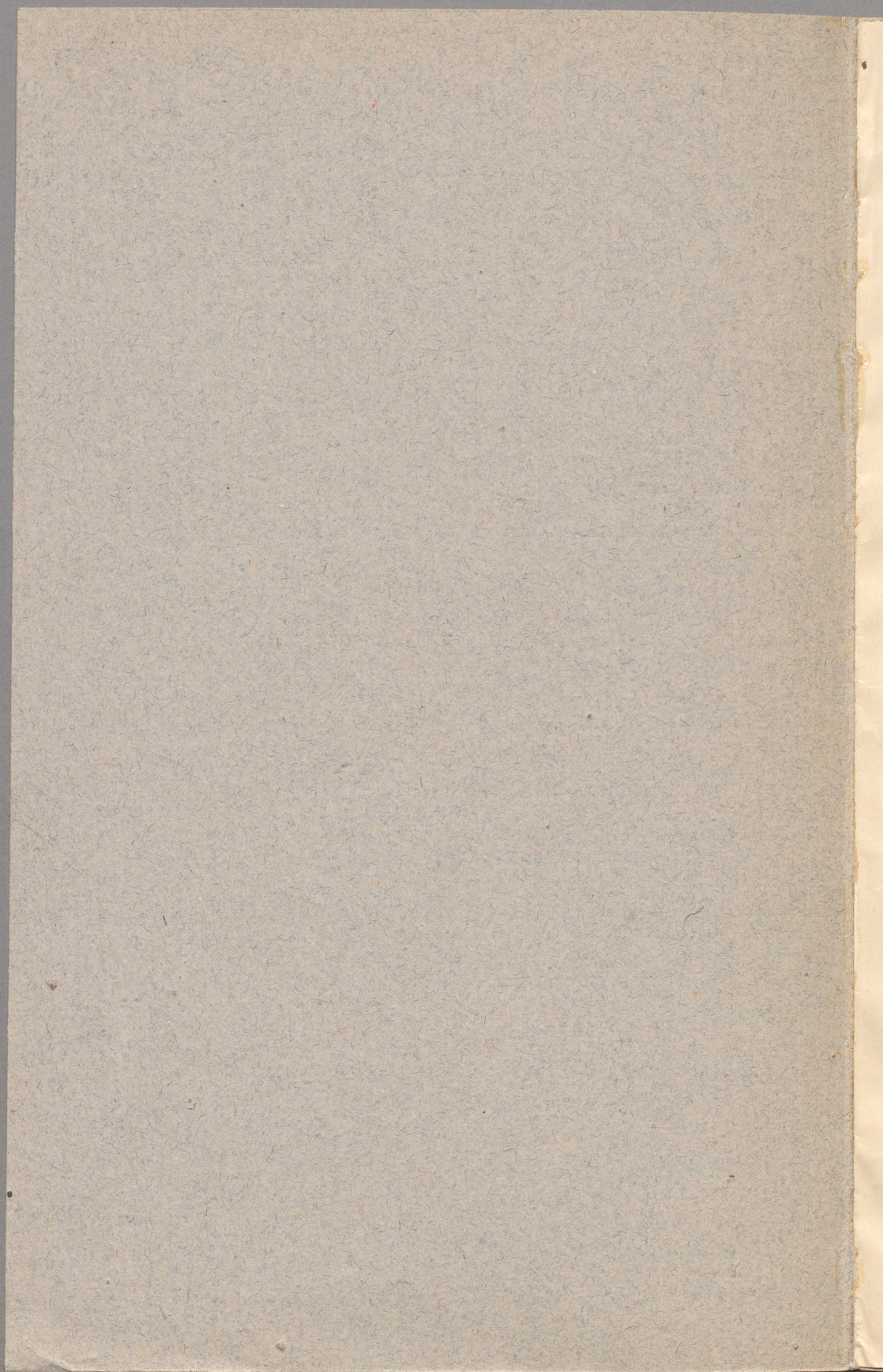

National Library
of Sweden

ÖHRVALL

Börling

(P. 1)

Bibliogr.
(B)

Litteratur om utvecklingsläran.

Av Hj. Öhrvall.

Till användning vid de första inledande studierna i utvecklingsläran skulle jag vilja rekommendera *Adlerz* småskrift Om människans ursprung, ett litet mästerverk av populär framställningskonst. Den kompletteras ypperligt av professor *Leches* Några blad ur organismernas utvecklingshistoria. Även *Bölsche* Människans härstamning kan läsas med behållning, men mäter sig icke på långt när med de förut anförda. Speciella delar av ämnet behandlas i de nedan anförda Verdandi-småskrifterna av Steffen n:o 21, Lidforss n:o 27—28, Andersson n:o 115 och Öhrvall n:o 141. Ingen, som vill sätta sig in i utvecklingsläran, bör underlåta att taga kännedom om *Hæckel*, Naturlig skapelsehistoria, som föreligger i en väl utförd, förkortad, men tyvärr icke illustrerad upplaga, samt den äldre, mer fullständiga. *Krapotkins* Inbördes hjälp är av stor vikt att man studerar (låt vara med en viss kritik), för att undvika den ganska vanliga, men ensidiga och oriktiga uppfattningen av det naturliga urvalet som resultatet av en brutal kamp, vari endast egoistiska tendenser göra sig gällande. Likaså *Jägerskiöld*, Djurens vård om sina ungar samt *Öhrvalls* Den fysiologiska döden, som tillika redogör för de nyare åsikterna om den fysiologiska dödens uppkomst och betydelse för släktets liv. *Huxleys* nedan anförda föreläsningar äro av äldre datum, men dock läsvärda. Nyare framsteg inom utvecklingsläran, uppkomsten av nya arter genom mutation m. m. framställas vidare i de nedan nämnda arbetena av *Bohlin*, *Lidforss* (*Natura naturans*), *Kölpin* *Ravn* och de *Vries*, alla synnerligen läsvärda och intressanta. En klar framställning av utvecklingslärans äldre historia återfinnes i det senare av *Hæckels* två, av *Karl Erik Forsslund* översatta, nedan anförda, förträffliga föredrag.

Den som vill bedriva något mer ingående studier i utvecklingsläran hänvisas först och främst till *Darwins* två på svenska utgivna arbeten: Om arternas ursprung och Människans härstamning, vilka båda mycket väl kunna läsas även av andra än naturvetenskapsmän av facket. Det är säkerligen förra århundradets märkligaste böcker; och man har med rätta framhållit, att ingen bok utövat ett så vidsträckt inflytande som dessa på nästan alla grenar av den mänskliga odlingen. Synnerligen läsvärt är även *Wallaces* arbete *Darwinismen*, fränsett de godtyckliga och, som det förefaller, knappast allvarligt menade antaganden han anser sig behöva göra, för att förklara uppkomsten av människans högre förmågheter. En utförlig och synnerligen god framställning av utvecklingsläran finnes i professor *Wiréns* *Zoologiens* grunddrag, som även innehåller en ganska omfattande historik över såväl utvecklingsläran som den äldre zoologien. De arbeten av *Nathorst* och *F. A. Smitt*, som nedan omnämnas, kunna ävenledes med fördel användas vid mera ingående studier i vissa delar av ämnet. Individens utveckling ur ägget (den ontogenetiska utvecklingen), som har så stort intresse för kändedomen om släktets (den fylogenetiska), skildras förträffligt i *Hammars* och *Elin Cederbloms* skrifter. Slutligen äga vi i *Rasmussens* *Världsutvecklingen* ett synnerligt populärt skrivet, omfattande och rikt illustrerat arbete, som innehåller icke blott utvecklingsläran i inskränkt bemärkelse, d. v. s. de levande varelsernas utveckling ur lägre former, utan även världarnas uppkomst och jordens utvecklingshistoria. Den inledes med en skildring av skapelselegenderna hos vilda folk och hos de äldre kulturfolket.

Utvecklingsläran i inskränkt bemärkelse omfattar såsom nyss påpekades blott människans, djurens och växternas utveckling ur lägre former. I vidsträckt bemärkelse omfattar den därutöver icke blott jordens och världarnas utveckling utan även språkens, samhällenas, kulturens, konstens, vetenskapernas, moralbegreppens och religionernas utveckling, med ett ord utvecklingen av allt, som lever; och det är av stort intresse, att inom alla dessa områden till stor del samma eller liknande faktorer göra sig gällande, som i fråga om utvecklingen av växter och djur. Det kan icke komma i fråga att försöka ge litteraturanvisningar över hela detta ofantliga område, som ingen kan vara i stånd att ens överskåda, än mindre behärska. Om jag emellertid här nedan nämner några arbeten, är det därför, att de synas mig vara ägnade att å ena sidan fylla vissa behof och tomrum, som lätt uppstå för den, som börjar dra konsekvenserna ur utvecklingsläran, dels äro ägnade att väcka intresse för vidare studier och mana till eget, självständigt tänkande. Några av dem äro ju dyrbara och vidlyftiga; jag menar emellertid icke, att alla skola läsa dessa, utan har endast velat påpeka deras tillvaro för en och annan särskilt intresserad. I fråga om grundläggandet av en morallära, som står i överensstämmelse med utvecklingsläran, hänvisar jag till de nedan nämnda arbetena av Mill, Spencer (Grunderna för etiken) och Höffding. En intressant framställning av moralbegreppens utveckling finnes i Ellen Keys småskrift. Letourneaus arbete finnes i sin helhet i dansk översättning. I detta sammanhang bör även framhållas den berömda etnografen, prof. Westermarcks Det mänskliga äktenskapets historia och hans märkliga småskrift Kristendom och moral.

Spencers utvecklingslära är ganska abstrakt och torde icke vara njutbar för mer än ett fåtal. Däremot är hans inledning till samhällsläran särdeles underhållande, späckad med exempel och i högsta grad tankeväckande; den förtjänar att läsas av envar, som intresserar sig för den sociala utvecklingen. För ytterligare studier på detta område hänvisar jag till prof. Steffens studieanvisningar i Goodtemplarordens studiehandbok och i Ljus, Populärvetenskaplig studieledare.

Vidare tillåter jag mig omnämna »De sju världsgätorna» av Hj. Öhrvall samt Ernst Hæckels Världsgätorna. Hæckel avhandlar i detta märkliga arbete en mängd viktiga frågor: om människans ursprung, förhållandet mellan själ och kropp, gudsbegreppet, tro och vetande o. s. v. I flera av dessa frågor, där man visserligen kan tro varjehanda, men egentligen ingenting vet med säkerhet, framställer Hæckel åsikter, som utgöra hans subjektiva personliga övertygelse, men icke böra betraktas som avgjorda vetenskapliga sanningar och icke heller göra anspråk på att vara sådana (se förordet!). De äro i alla händelser av stort intresse att lära känna. Ehuru jag för min del icke fullständigt delar Hæckels åsikter även i rent biologiska frågor (t. ex. om ärvtligheten av förvärvade egenskaper, om dödens betydelse, om mutationsteorien, att även atomerna äro »besjälade» o. s. v.) kan detta icke hindra mig ifrån att uppskatta och framhålla hans oerhört stora förtjänster i fråga om utvecklingsläran och dess konsekvenser. Han har utan all fråga bland alla nu lefvande forskare det största namnet på detta område och ingen har där utfört ett så väldigt och framgångsrikt arbete som han, både i egenskap av forskare och lärare.

Ett annat arbete, som förtjänar läsas och begrundas är Troels Lunds Livsbelysning. Det är en mycket intressant och väl skriven

framställning av den utveckling världsuppfattningen och de religiösa föreställningarna undergått från äldsta till nyare tid.

Slutligen men ingalunda minst, vill jag framhålla prof. Arrhenius ypperliga arbeten Världarnas utveckling och Människan inför världsgåtan.

- G. Adlerz**, Om människans ursprung, 3 uppl. 1901. Verdandis småskr. n:o 1. 25 öre.
- W. Leche**, Några blad ur organismernas utvecklingshistoria. Sthlm Ljus, 1901. 1 kr. 25 öre.
- G. F. Steffen**, Färgernas betydelse i djur- och växtvärlden (efter Wallace). 2:a uppl. Verd. småskr. n:o 21. 07. 25 öre.
- B. Lidforss**, Växternas skyddsmedel emot yttrevärlden, 2:a uppl. 08. Verd. småskr. n:o 27—28. 25 öre.
- Gabr. Andersson**, Rygradsdjurens närmaste nu levande förfäder. Verd. småskr. n:o 115. 25 öre.
- Hj. Öhrvall**, Om rudimentära organ hos människan som bevis för hennes ursprung. Verd. småskr. n:o 141. 1906. 25 öre.
- »—, Den fysiologiska döden och dess betydelse för livet, 2:a uppl. 1907. Ur vår tids livsfrågor n:o 8. 50 öre.
- Bölsche**, Människans härstamning, övers. av O. H. D. Wahlstr. & Widstr. 1905. 1: 25.
- Bohlin**, de Vries mutationsteori, i Tidskr. Ljus, avdeln. Vår jord., 4 bandet 1903.
- De Vries**, Uppkomsten av arter och bastarder. Övers. Geber. Sthlm 1907. 1: 75.
- B. Lidforss**, Natura naturans, i »Fragment och miniatyrer», Bonnier, Sthlm 1904. 3 kr.
- Kølpin Ravn**, Fortplantning og arvelighed. i Vidensk. Folkebibl., Studentersamfundets Række n:o 3, Københ. 1904. 1 kr.
- E. Hæckel**, Naturlig skapelsehistoria. Övers. Sthlm, Bonnier 1882. 5: 50.
- »—, Naturlig skapelsehistoria, förkortad framst. av orig:s tionde upplaga av N. Holmgren, Bonnier (De bästa böckerna). 1907. 1 kr.
- Krapotkin**, Inbördes hjälp, övers. av Ossian-Nilsson. Bonnier 1903. (Moderna tänkare III). 3: 50.
- L. Jägerskiöld**, Djurens vård om sina ungar, Ljus förlag. Sthlm 1902. 80 öre.
- »—, Om spel och parningslekar bland djuren, med 132 bilder. Sthlm, Geber. 3: 75.
- E. Hæckel**, Två föredrag: Monismen som band mellan religion och vetenskap, En naturforskarens trosbekännelse och Darwins, Goethes och Lamareks natursyn. Övers. av K. F. F. Sthlm 1902. Wahlstr. & Widstr. 1: 50.
- »—, Människoproblemet och Linnés Herredjur, Sthlm, Bonnier, 1908. Övers. av Hj. Ö. 1 kr.
- Th. Huxley**, Tre föreläsningar om utvecklingsläran (1876) och Palæontologiens uppkomst och utveckling (1881). — Utvecklingslära och gammaltestamentlig tradition, övers. av S. F. Sthlm 1906, Ljus. 1 kr.
- C. Darwin**, Om arternas uppkomst genom naturligt urval, övers. av Selling. Sthlm, Hierta. 1871. 5 kr.
- »—, Människans härledning och könsurvalet, övers. av R. Sundström. Sthlm, Bonnier 1872. 10 kr.

- A. R. Wallace**, Darwinismen, en framställn. av teorin om det naturliga urvalet. 36 ill. Övers. av G. Steffen. Sthlm, Fahlcrantz 1890. 3: 50.
- A. Wirén**, Zoologiens grunddrag. 1 delen. Sthlm, Bonnier 1899. 6 kr.
- V. Rasmussen**, Världsutvecklingen. Omkr. 500 ill. Övers. Sthlm, Weijmers 1904. Inb. 9 kr.
-
- A. G. Nathorst**, Bilder ur forntidens växtvärld. (Ur vår tids forskning n:o 20). 1877. 1: 75.
- », Jordens historia. Sthlm, Beijer 1888—94. 21 kr.
- F. A. Smitt**, Rygggradsdjurens geologiska utveckling och släktskapsförhållanden. (Ur vår tids forskn. n:o 29). 1882. 1: 50.
-
- C. A. Smitt**, Ur de högre djurens utvecklingsbistoria. Åtta pop. föreläs. Sthlm, Norst. & Söner 1876.
-
- A. Hammar**, Några huvuddrag av fosterutvecklingen. Verd. småskr. n:o 88—89. 25 öre.
- Elin Cederblom**, Grunddragen av embryologien för skolornas högre klasser samt till självstudium. Sthlm, Norst. & Söner 1902. 1 kr.
-
- Herbert Spencer**, Inledning till samhällsläran. Övers. av V. Pfeiff. Sthlm, Björk. 1881. 5 kr.
- », Utvecklingsläran. Övers. av V. Pfeiff. Uppsala, Almqv. & Wiksell. 1883. 6 kr.
- », Grunderna för etiken. Övers. av Isidor Flodström. Uppsala, Almqv. & Wiksell. 1884. 4 kr.
- Stuart Mill**, Utilitarism, moralen grundad på lyckans eller nyttans princip. Övers. av Hj. Öhrvall, 2 uppl. Sthlm, Bonnier 1903. 1 kr.
- Harald Höfding**, Etik. En fremstilling af de etiske principer og deres anvendelse paa de vigtigste livsforhold. 3 uppl. Köbenh. 1905. 10 kr.
- Ellen Key**, Moralens utveckling (efter Letourneau). 2 uppl., Verd. småskr. n:o 35. 25 öre.
- E. Westermarck**, Kristendom och moral. Verd. småskr. n:o 148. 1907. 25 öre.
- E. Hæckel**, Världsgåtorna, allmänfattliga framställningar i monistisk filosofi. Övers. av Edv. Scheffer. Sthlm 1905. Chelius. 1: 50.
- Hj. Öhrvall**, De sju världsgåtorna. 2 uppl. 1905. (I vår tids livsfrågor n:o 8). 50 öre.
- Troels Lund**, Livshelysning. Några drag ur mänsklighetens utvecklingshistoria. Övers. av G. Geete. Sthlm, Geber 1902. 3: 50.
- E. Westermarck**, Det mänskliga äktenskapets historia. Helsingfors. 13: 50.
- S. Arrhenius**, Världarnas utveckling. 45 ill. Sthlm 1906. Geber. 3: 75.
- », Människan inför världsgåtan. Olika tiders och folks åsikter om världsutvecklingen. 24 ill. Sthlm 1907. Geber. 3: 75.

